

ERRENTERIAZ ZENBAIT OHAR.—Erreterria hitza euskalduna den ala ez zalatzen jarri duenik ere bada. Azaleko itxuraz hori ematen bai du. Baina Azkueren Hiztegia begiratzean, honako hau irakurriko dugu: «*Erreterria* (B, G), aduana, douane. (??) (*Zeinbat itzaiñak, ikatzak olara eroaten, erreterietatik mea ekarten?* ¿cuanto (no ganen) los boyeros, llevando carbón á la herrería, trayendo mineral de las aduanas? *combien (ne gagnent pas) les bouviers, en apportant du charbon à la forge et du minerari des douanes?* (Per. Ab. 129-4). Mogelek *Peru Abarka* liburuan erabiltzeko arrazoirik aski izango zuen, olazaharrak bizi zeuden garaian eta Ondarruako Erreterria Marikatik nahiko hurbil zuenez.

Fielato edo *aduan*a gisa erabili zen Bizkai-Gipuzkoetan foruen garaian, Espainiako erresumaren aduanak Ebron zeude nean. Horregatik, izen hori bere sustraiz latinetikakoa bada ere, hemen, euskararen bidez, mamitua da. Eta ez da batere harritzekoa Bizkai eta Gipuzkoaren itsas-hegalean, ibaiak itsasoruntza irtetzen diren inguruetan kokatzea. Bilbo, Bermio, Gernika-Axangiz, Ondarroa eta abar. Bereziki Gipuzkoan, hiri batek izen hori hartu duenez.

Badakit izen honek auziak sortu dituela, baita ere badakit karismak zer diren, «Plaza eta Enparantza ez dira gauza bera» (*Egan*, 1984, 1-2 zenb. 121 orr.) idaztean agertu nuen bezala. Hala ere, arrazoizkoa deritzadanari ez diot ukorik egingo.

Gainera, batak bestea ez du ukatzen. Edonork daki, bazela toki bat Orereta, eta oso ongi zioen «Orereta gure herriko izena da» hormetan iragarri zuenak. Beste gauza bat da herriaren izena izatea. Herriko eta herriaren ez bai dira gauza bera. Hala ere, aitor dezadan saltsa horietan sartzeko gogorik eza. Bai hordea hor zehar barreiatua den liburuxka bategatik zenbait argitasun ematea.

Lehenik Erreterria hitzaren euskalduntasuna agertuz eta gero historiako zenbait ohar eskainiz.

Xenpelarren ez zuen kezkarik eta axolarik gabe barra-barra erabili zuen bere bertsoetan. Ba ote zekin Orereta zer zenik?

Renteria Euskal Herrian sortzen den deitura da. Bestek beste, aski ospetsua Erreteriarren historian, 1526. urtean itsasoetan buruzagi agertuz Barbaroja-ren armada autsi zuena Ibizan, Martín de Renteria Uranzu erreteriarra; egintza horregatik 1529an Karlos V enperadoreak etsaien galeoiak armarrarian jartzeko baimena eman zion hura.

Nonbait, Bizkaian lehenagotik ziren deitura horretakoak. García Carraffa anaiak *El Solar Vasco-Navarro* deritzan obran diotenez, Bermio, Bakio, Axangiz eta Ondarruan dira Renteria deituren jatorriak. Guk ezagutzen dugunik zaharrena ordea Bakioko Iñigo de la Renteria da, 1422. urtea hil zuten hura, Lope García de Salazarek *Las Bienandanzas e Fortunas*-en dakarrez (Lib. XXII, fol. 85, c. 2.^a). Eta Gorgonio Renteria (1868-1940) Bizkaiko euskal idazlea oso ezaguna da gure literaturaz zerbait arduratu garenontzat.

Gauza hauek behar bezala bideratzeko alderdikieretan politizatzea ez da modurik egokiena, talde batentzat arrazoi guztiak alde batera doazenez eta beste batentzat gutziz bestaldera. Eta tontoenak ere badaki hori ez dela arrazoizkoa.

Oreretaren alde erabili diren aburuak, maizenik, beren laneri Renteria edo Erreteria izenburuz edo tituluz erabili dutenenak dira. Titulu hautaketa horrek bedorrek ez ote dio Erreteriarri arrazoia ematen? Zeren egile horiek ez bai zuten hiriarren identifikatzerako aukera hoberik.

Ez dut jo beharrik Ptolomeo-ren aipamenezko *Oeason*-era, ez eta ere Plinio-ren *Olarso*-ra, baina bai historia aldetik aztertzeko hain oinarritzkoa iduritzen zaidan K. Etxegarairen *Investigaciones Históricas referentes a Gipúzcoa* (1893) lanera, zeren hor bai dator 162tik 214ra bitarteko orrialdeetan «Renteria» deritzan kapitulu bikain bat. Hor jasotzen dira Juan Ig. de Gamón eta J. Vargas Ponce-ren artean gai horri buruz gurutatu zituen gutun ageriak. Oiarso edo Oiarson harana Bidasoa ibaitik Urumeara artekoa omen zen, baina aintzinako lurralde hura mugatzen hasi zirenean haranak bere titulua galdu omen zuen Oiarso Kontsejuarena hartzeko: «Cuando comen-

zó a limitarse la extensión del Valle de Olarso, y perdido este título, se llamó Concejo de Oiarso».

Gero, 1320an errege San Fernandok hiri-bildutzaren forua ematean «Concejo de Oiarso» horrentzat izan zen, Renteria edo Orereta zen lekuan «fue en tiempos más antiguos el asiento del Concejo de Oiarso» dio 164. orrialdean. Segidan beste honako hau gehituaz: «Explica cómo nuestro Pueblo, además de Orereta ó Rentería, tuvo el nombre de Oiarso u Oiarson». Hala ere, behin eta berriz aipatuko da aintzinatik eta anitz urtez «Villa de Rentería y tierra de Oyarzun» bezala ezagutu direla.

Gauza bat dago argi, Erreteria herriak aranzel eskubideak zituela bere lonjarekin eta hortik eman zitzaioela izena («lonja y arancel de derechos de la villa» zelakoaren 1497. urteko aipamen bat liburu berean dator 170. orrialdean). Izen hori euskalduna ez ezik Euskal Herriak bere foruen zuzenagatik hartua da. Hori da historiaren arrazoia, baina baita ere garai haietatik bai herritarren artean eta bai kanpokoetan iraupenaren berezko indarraren jabe izatean.

Nere aburuz, Erreteriarren orde z Oiarso jarri nahi izatea ere zentzuzkoagoa zen, aspaldi galdua eta zalantzazkoa den Orereta baino. Alderantziz, inork ezingo du ukatu Erreteria ez denik.